

О. М. Сердюкова,
аспірант, Уманський національний університет садівництва

СУТНІСТЬ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

E. Serdyukova,
graduate student of Uman National University of Horticulture

THE ESSENCE OF RURAL GREEN TOURISM

У статті розкрито зміст понять "сільський туризм", "зелений туризм" та їх класифікація.

У результаті аналізу наукових праць багатьох учених були систематизовані їх погляди на визначення понять "сільський туризм", "зелений туризм".

У результаті дослідження були виявлені спільні риси і відмінності між "сільським туризмом" і "зеленим туризмом", також розкрито форми сільського туризму (агротуризм, фермерський туризм) і форми зеленого туризму (річний, велосипедний, водний, кінний), а також виявлено, що поняття "зелений туризм", "екотуризм" та "природничий туризм" є синонімами. Вивчена історія зародження сільського туризму, а також виявлені фактори, які приваблюють туристів до відпочинку на селі. Крім цього досліджено соціально-економічне значення сільського туризму для економіки України.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі є вивчення маркетингових стратегій у сільському туризмі для приваблення більшої кількості туристів у сільську місцевість.

The article is devoted to the concept of "rural tourism", "green tourism" and their classification.

Revealed differences and similarities these concepts. Selected forms of rural tourism (agrotourism, farm tourism) and forms of the green tourism (Riverine, cycling, water, equestrian). Was studied history of the emergence of rural tourism. Dedicated factors which attract tourists to holiday in the countryside. Investigated the socio-economic importance of rural tourism for the economy of Ukraine.

Ключові слова: сільський туризм, зелений туризм, агротуризм, фермерський туризм, екотуризм, природний туризм.

Key words: rural tourism, green tourism, agrotourism, farm tourism, ecotourism, nature tourism.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток сфери туристичних послуг на селі в Україні набув системного характеру з кінця ХХ століття. Сільський зелений туризм в нашій країні перебуває на стадії становлення. Відпочинок на селі позитивно впливає на економіку та екологію регіонів України за рахунок використання наявного приватного житлового фонду, розширення сфери зайнятості сільського населення та можливості реалізації на місці продукції особистого селянського господарства.

Попри існування й розвиток самого явища, на сьогодні не існує однозначного підходу щодо визначення сутності сільського туризму не тільки в Україні, але і в інших країнах Європи. Це пов'язано, насамперед, з диференційованими підходами у різних країнах (і навіть в окремих регіонах в межах однієї країни) до туризму як виду підприємницької діяльності у сільській місцевості.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Результати досліджень сільського зеленого туризму, як одного з напрямків туристичної діяльності, знайшли відображення у працях А.Г. Агафонова, П.В. Горішевського, М.Й. Рутинського, В.І. Бирковича, А.І. Зінченко та ін. Вони присвятили свої праці проблемам становлення сільського зеленого туризму у світі, а також окреслили перспективи його розвитку в Україні. Але незважаючи на ґрунтовне висвітлення проблем, пов'язаних із особливостями становлення, функціонування та розвитку сільського зеленого туризму, однозначного тлумачення сутності й змісту цього поняття на сьогодні не існує.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Розкрити понятійний апарат проблеми дослідження, зокрема трактування сільського туризму як соціально-

Таблиця 1. Класифікація туризму

Класифікаційна ознака	Види туризму
1. Географічний принцип	1.1. Внутрішній 1.2. Міжнародний
2. Напрямок туристичного потоку	2.1. В'їзний 2.2. Виїзний
3. Мета поїздки	3.1. Рекреаційний 3.2. Оздоровчий відпочинок 3.3. Пізнавальний відпочинок 3.4. Професійно-діловий туризм 3.5. Науковий (конгресний) 3.6. Спортивний відпочинок 3.7. Шоп-тури 3.8. Пригодницький 3.9. Паломницький 3.10. Ностальгичний 3.11. Екотуризм (зелений) 3.12. Екзотичний 3.13. Елітарний
4. Джерело фінансування	4.1. Соціальний 4.2. Комерційний
5. Спосіб пересування	5.1. Пішохідний 5.2. Авіаційний 5.3. Морський 5.4. Річковий 5.5. Автотуризм 5.6. Залізничний 5.7. Велосипедний 5.8. Змішаний
6. Засоби розміщення	6.1. Готелі 6.2. Мотелі 6.3. Пансіонати 6.4. Кемпінги 6.5. Намети
7. Кількість учасників	7.1. Індивідуальний 7.2. Сімейний 7.3. Груповий
8. Тривалість перебування	8.1. Короткотривалий 8.2. Довготривалий
9. Розташування туристичного місця	9.1. Гірський 9.2. Водний 9.3. Сільський 9.4. Приміський
10. Інтенсивність туристичного потоку	10.1. Постійний 10.2. Сезонний
11. Організаційна форма	11.1. Організований 11.2. Неорганізований

Джерело: [8].

но-економічного та підприємницького явища, дослідити класифікацію його форм.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Через те, що на даний момент не існує однозначного тлумачення поняття "сільського зеленого туризму", крім того використовується велика кількість словоспо-

лучень: сільський туризм, зелений туризм, природний туризм, екотуризм, агротуризм, що включають слово туризм, спробуємо розібратись з цими поняттями.

Отже, туризм — це "тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування" [7].

У вітчизняній та закордонній теорії і практиці досить часто зустрічається поняття "сільського туризму", який традиційно вважається започаткованим у Франції та Швейцарії у другій половині ХХ ст. При цьому зазначається, що ще на початку ХVІІІ ст. у французьких і швейцарських Альпах (околиці Монблану та інших найвищих альпійських піків Європи) з'явилися перші гостьові будинки-шале для обслуговування експедицій британських туристів-природолюбів. Сільський туризм набув великої популярності у США та Англії (система V&V), Ісландії, Данії, Іспанії, Фінляндії, Австрії, Швейцарії, Польщі та Угорщині [4].

Для того, щоб визначити місце сільського туризму в туристичній галузі розглянемо класифікацію видів туризму.

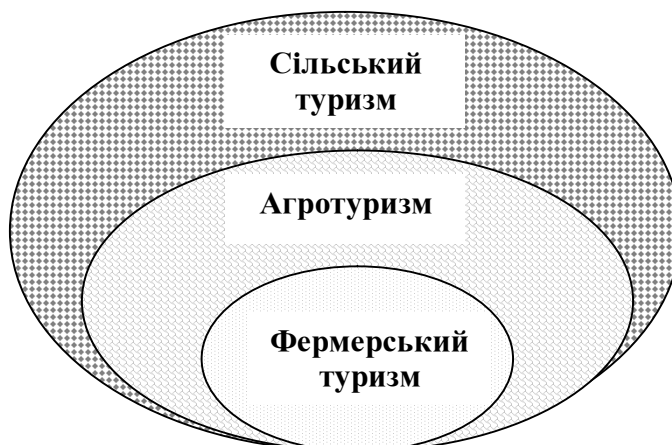
Як бачимо з таблиці 1, туризм поділяється за метою поїздки на декілька видів туризму в тому числі і екотуризм (зелений), а за ознакою розташування туристичного місця — на гірський, водний, сільський та приміський.

Слід визначити, що сільський туризм є одним з видів туризму, тобто він частина туристичної галузі.

Найчастіше в науковій літературі зустрічається термін "екологічний туризм", вперше запропонований у 1978 р. Т. Міллером, який визначив його, як "життєздатний туризм, чутливий до навколишнього середовища, що включає вивчення природного та культурного середовища і має на меті поліпшення стану в ньому". Майже одночасно з Т. Міллером і незалежно від нього визначення екологічного туризму сформулював економіст-еколог Г. Цебаллос-Ласкурейн (1980 р.), на думку якого, екологічний туризм — це подорож у відносно недоторкані або незабруднені природні території із спеціальною метою навчання, захоплення та/чи отримання насолоди від спостереження за природою, ландшафтами, рослинами та дикими тваринами, а також вивчення культурних особливостей населення цих територій [3].

У британському словнику з подорожей, туризму та гостинності С. Медліка (1993) визначено так:

Сільський туризм (rural tourism) — відпочинковий вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. Він передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів з обслуговування туристів з провідниками та екскурсоводами. Поняття "сільський ту-

Рис. 1. Зв'язок між поняттями "сільський туризм", "агротуризм" і "фермерський туризм"

Джерело: [2].

Рис. 2. Компоненти сільського туризму

Джерело: [3].

ризм" часто ототожнюють з "агротуризмом", але поняття "сільський туризм" значно ширше [5].

Агротуризм (farm tourism) — відпочинковий туризм, що передбачає використання сільського (фермерського) господарства. Агротуризм може проявлятися у різних формах, але завжди включає винаймання помешкання. Розрізняють дві базові форми агротуризму: винаймання помешкання з обслуговуванням безпосередньо в межах дворогосподарства або розміщення на нічліг з самообслуговуванням на землях, що належать до дворогосподарства, наприклад, в кемпінгах та наметах. Агротуризм, таким чином, виступає однією з форм сільського туризму. В агротуризмі дворогосподарство (фермерське господарство) становить одночасно нічліжну базу та головний предмет інтересу для туриста [5]. Агротуризм (agritourism) — вид сільського туризму, що тісно пов'язаний з сільським господарством, аграрним середовищем, агропродуктами [2].

Фермерський туризм (farm tourism) — складова частина агротуризму, пов'язана із прийомом туристів безпосередньо у помешканнях фермерського господарства,

часто з мінімальними вимогами щодо зручностей (особливо щодо умов проживання). У даному контексті фермерське господарство становить одночасно базу для ночівлі та головний предмет інтересу для туриста (їжа на фермі, дозвілля на фермі тощо) [2].

Зв'язок між цими поняттями наведений на рисунку 1, на якому ми бачимо, що фермерський туризм і агротуризм — це частина сільського туризму.

У [4] сільський зелений туризм визначається як пріоритетний напрямок туристичної галузі України. В. Біркович зазначає, що досі ще немає єдиного визначення сутності досліджуваного виду туризму, і з огляду на це пропонує таку дефініцію: "Сільський зелений туризм — це специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону".

Розглянемо основні компоненти сільського зеленого туризму, які приваблюють туристів відвідати сільські місцевості.

Таблиця 2. Характеристика "сільського туризму" та "зеленого туризму"

Сільський туризм		Зелений туризм (екотуризм)	
Джерело	Потяття	Джерело	Потяття
С. Медлік [5]	Сільський туризм (rural tourism) – відпочинковий вид туризму, сконцентрований на сільських територіях. Він передбачає розвиток туристичних шляхів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів з обслуговування туристів з провідниками та екскурсоводами	Звіт підприємств Швеції щодо перспектив розвитку ринку міжнародного туризму [6]	Зелений туризм – термін, який можна віднести до будь-якої форми туризму, який має відношення до природного середовища та культурного багатства певної місцевості або впроваджує практику ефективного (або зеленого) менеджменту навколишнього середовища. У звіті проілюстровано як різноманітні «зелені» сегменти ринку взаємодіють у цілому туристичному ринку
В. Васильєв, П. Горішевський, Ю. Зінко [1]	Сільський туризм – це відпочинок з будь-якою метою, видом та формою організації туристської подорожі у сільській місцевості з розміщенням на відпочинок у будинку сільського господаря	Британський словник з подорожей, туризму та гостинності С. Медліка [5]	Зелений туризм (green tourism) – є синонімом поняття «екотуризм», тобто це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища
В. Біркович, 2008 р. [4]	Сільський зелений туризм – це специфічна форма відпочинку в приватних господарствах сільської місцевості з використанням майна та трудових ресурсів особистого селянського, підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону	С. Медлік, Британський словник з подорожей, туризму та гостинності [5]	Екологічний туризм (ecological tourism) – це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. Вона відбувається на територіях, що мають природничу цінність (національні та ландшафтні парки). Екотуризм спрямований на охорону природного й культурного середовища регіонів, які відвідуються туристами

Сільський туризм і його різновидність агротуризм мають багато спільного з екотуризмом і часто відповідають багатьом його пріоритетам, зокрема збереження природничого та культурного середовища, підтримка добробуту місцевої громади, постачання туристам харчів з місцевих продуктів. Деякі власники агротуристичних господарств, розташованих поблизу природоохоронних територій, підтримують серед туристів екологічні вимоги. У сільських місцевостях організують відвідувачам багато додаткових послуг, що включають екотуристичні програми: кінні та велосипедні прогулянки, маршрути по знакованих стежках у національних і ландшафтних парках, природничі подорожі, збирання ягід та грибів.

Екологічний туризм (Ecological tourism) — це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. Вона відбувається на територіях, що мають природничу цінність (національні та ландшафтні парки). Екотуризм спрямований на охорону природного й культурного середовища регіонів, які відвідуються туристами. Він передбачає, що учасниками цих подорожей є люди з високою екологічною свідомістю. Виділяються такі форми екологічного туризму — активний екотуризм (піший, велосипедний, водний, кінний, рибальство), фауністичні та флористичні поїздки (орнітологічні поїздки, полювання, тематичні поїздки), культурологічні й етнографічні поїздки.

Зелений туризм (green tourism) — є синонімом поняття "екотуризм".

Природничий туризм (nature tourism) — також є синонімом поняття "екотуризм" [5].

Розглянемо відмінності і спільні риси між сільським туризмом і зеленим туризмом.

Деякі аналітики ототожнюють поняття "сільського" і "зеленого" туризму. Так, наприклад в Україні у назві "Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму присутнє поєднання двох термінів — "сільський" та "зелений" туризм з метою особливого акцентування на тому, що відпочинок відбувається у безпосередньому контакті з природним середовищем та є за сутністю окремим видом туризму. Але, як ми бачимо, з вищевказаної таблиці в різних країнах науковці по-різному тлумачать ці поняття. Отже зелений туризм відноситься до будь-якої форми туризму, який має відношення до природного середовища, а сільський туризм концентрується тільки на сільських територіях. Сільський туризм (агротуризм) і екотуризм відрізняються основними цілями використання вільного часу, їхня головна різниця полягає у базових мотивах подорожування.

Сільський туризм — це форма проведення вільного часу у вигляді стаціонарного відпочинку, тоді як базовою метою екотуризму виступає активне відкриття дикої природи, традицій і культури, їх глибоке пізнання й сприйняття [1].

Спільне між цими поняттями є те, що обидва об'єкти можуть розміщуватися на території, що належить сільським радам, відпочинок від буденної суєти, зміна середовища перебування, можуть функціонувати у формі комплексних об'єктів (наприклад, із залученням персоналу з-поміж сільського населення, диверсифікація діяльності).

ВИСНОВКИ

Не зважаючи на те, що немає єдиного підходу до тлумачення поняття "сільський зелений туризм" можна сказати, що цей вид туризму має вагомe соціально-економічне значення, яке полягає в тому, що він:

- стимулює розвиток селянських господарств, які займаються зеленим туризмом;
- сприяє розвитку місцевої інфраструктури;
- сприяє збуту надлишків сільськогосподарської продукції, збільшуючи додаткові прибутки селян і відраховування у місцеві бюджети;

— активізує місцевий ринок праці, підвищує зайнятість, затримує молодь на селі, понижуючи потребу в закордонному заробітчанстві;

— сприяє охороні туристичних ресурсів, насамперед збереженню етнокультурної самобутності українців;

— створює можливості для змістовного відпочинку незаможних людей;

— сприяє підвищенню культурного рівня мешканців села та підвищенню екологічної свідомості.

Література:

1. Горішевський П. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності / Горішевський П., Васильєв В., Зінко Ю. — Івано-Франківськ: місто НВ, 2003. — 148 с.

2. Костриця М.М. Підприємницькі засади розвитку сільського туризму: дис. канд. екон. наук.: 08.00.04 / М.М. Костриця М.М., Житомирський державний технологічний університет. — Житомир, 2008. — 213 с.

3. Зінченко А.І. Маркетинг підприємств зеленого туризму: дис. канд. екон. наук.: 08.00.04 / А. І. Зінченко, Київський національний торговельно-економічний університет. — Київ, 2012. — 215 с.

4. Биркович В.І. Сільський зелений туризм — пріоритет розвитку туристичної галузі України. Стратегічні пріоритети / В.І. Биркович // Наук.-аналіт. щокварт. зб. — 2008. — №1 (6). — С. 137—143.

5. Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality / Ed. S. Medlik. — London: Butterworth-Heinemann Ltd., 1993. — Р. 43.

6. Research report. Scottish enterprise, Perspectives on international best practice green tourism. Final report, Edinburgh, april 2004. — Режим доступу: <http://www.greentourism.org.uk>

7. Про внесення змін до Закону України "Про туризм": Закон України №1282-IV від 18.11.03 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 13. — С. 180.

8. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навчальний посібник / П.Р. Пуцентейло. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 344 с.

References:

1. Horishevskyy, P. Vasilyev, V. Zinko, Y. (2003), Green tourism: organization providing hospitality services, city НВ, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

2. Kostrytsya, M. M (2008), "Entrepreneurial Principles of the Development of Rural Tourism", Abstract of Ph. D. dissertation, Economics and Enterprises Management, State Technological University of Zhytomyr, Zhytomyr, Ukraine.

3. Zinchenko, A.I. (2012), "Marketing green tourism enterprises", Abstract of Ph. D. dissertation, Economics and Enterprises Management, National Trade and Economic University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

4. Byrkovych, V.I. (2008), "Green tourism — the priority development of tourism industry in Ukraine. Strategic Priorities", Research and Analysis quarterly collection, vol. 1, pp. 137—143.

5. Medlik, S. (1993) "Dictionary of Travel, Tourism and Hospitality", Butterworth-Heinemann Ltd., London, UK.

6. Green Tourism (2004), "Research report. Scottish enterprise, Perspectives on international best practice green tourism. Final report", Edinburgh, available at: <http://www.greentourism.org.uk> (Accessed april 2004).

7. On Amending the Law of Ukraine "On Tourism" Law of Ukraine № 1282-IV, p 18/11/03 (2004) Vidomosti Verkhovnoyi Rady of Ukraine, vol. 13, pp 180.

8. Putsentylo, P.R. (2007), "Economics and Organization of tourism and hospitality businesses", Centre for textbooks, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2013 р.